

Experiential activities of sea and island sovereignty in history teaching at high schools

Ho Van Toan*

Faculty of Education, Quy Nhon University, Vietnam

Received: 19/03/2020; Accepted: 19/04/2020

ABSTRACT

Experiential activity considered as a form of teaching has a great significance on all three aspects including training, education, and development, especially the topic on the sovereignty of the national seas and islands. In teaching history at high schools, experiential activities can be organized in various forms, both contributing to the implementation of an important policy of the Communist Party and the State, and improving the quality of teaching History to meet the requirements of the current fundamental and comprehensive innovation in education.

Keywords: *Experiential activities, sea and island sovereignty, history teaching.*

*Corresponding author:

Email: hovantoan@qnu.edu.vn

Hoạt động trải nghiệm về chủ quyền biển, đảo Tổ quốc trong dạy học lịch sử ở trường Trung học phổ thông

Hồ Văn Toàn*

Khoa Sư phạm, Trường Đại học Quy Nhơn, Việt Nam

Ngày nhận bài: 19/03/2020; Ngày nhận đăng: 19/04/2020

TÓM TẮT

Hoạt động trải nghiệm là một hình thức dạy học có ý nghĩa quan trọng trên cả ba mặt giáo dục, giáo dục và phát triển, nhất là đối với những nội dung có tính thời sự như chủ quyền biển, đảo Tổ quốc. Trong dạy học lịch sử ở trường Trung học phổ thông, hoạt động trải nghiệm có thể tổ chức dưới nhiều hình thức phong phú, vừa góp phần thực hiện một chủ trương quan trọng của Đảng và Nhà nước, vừa có tác dụng nâng cao chất lượng dạy học bộ môn Lịch sử trước yêu cầu đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục hiện nay.

Từ khóa: *Hoạt động trải nghiệm; chủ quyền biển, đảo; dạy học lịch sử.*

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Ở trường Trung học phổ thông (THPT), Lịch sử là môn học có ưu thế trong việc giáo dục học sinh (HS). Tác dụng giáo dục quan trọng của Sử học cũng như bộ môn Lịch sử ở trường phổ thông là “giáo dục trí tuệ, tư tưởng chính trị, tình cảm, đạo đức và xác định thái độ với cuộc sống hiện tại”.¹ Do đó, ý thức chủ quyền biển, đảo Tổ quốc là một nội dung giáo dục quan trọng trong dạy học lịch sử (DHLS) ở trường THPT.

Trong chương trình bộ môn Lịch sử THPT, phần Lịch sử Việt Nam được trình bày theo hệ thống xuyên suốt qua các thời kì không những giúp HS nhận thức đúng đắn về tiến trình lịch sử dân tộc, mà còn tạo xúc cảm lịch sử, thái độ đúng đắn với những trang sử vẻ vang của dân tộc, qua đó rút ra bài học kinh nghiệm cho mình trong học tập và cuộc sống thực tiễn. Hơn nữa, chương trình giáo dục phổ thông mới môn Lịch sử đã đưa vào giảng dạy chủ đề “*Lịch sử bảo vệ chủ*

quyền, các quyền và lợi ích hợp pháp của Việt Nam ở Biển Đông” càng khẳng định sự cần thiết của việc khai thác kiến thức, tổ chức đa dạng các hình thức giáo dục chủ quyền biển, đảo cho HS.

Có nhiều con đường để giáo dục chủ quyền biển, đảo cho HS trong DHLS, trong đó, tổ chức hoạt động trải nghiệm (HĐTN) là một con đường khả thi và hiệu quả. HĐTN là hình thức dạy học có ý nghĩa trên cả ba mặt giáo dục, giáo dục và phát triển, nhất là đối với những nội dung có tính thời sự như chủ quyền biển, đảo Tổ quốc. Trong khuôn khổ bài viết này, chúng tôi đề cập đến quan niệm về HĐTN, vai trò, ý nghĩa và một số biện pháp tổ chức HĐTN về chủ quyền biển, đảo Tổ quốc trong DHLS ở trường THPT.

2. NỘI DUNG

2.1. Quan niệm về HĐTN trong DHLS

Hoạt động là “tiến hành những việc làm có quan hệ chặt chẽ với nhau, nhằm một mục đích chung,

*Tác giả liên hệ chính.

Email: hovantoan@qnu.edu.vn

trong một lĩnh vực nhất định”.² *Trải nghiệm* là “trải qua”, “kinh qua”.² *Hoạt động trải nghiệm* là “hoạt động giáo dục, trong đó học sinh dựa trên sự huy động tổng hợp kiến thức và kỹ năng từ nhiều lĩnh vực giáo dục khác nhau để trải nghiệm thực tiễn đời sống nhà trường, gia đình, xã hội”.³ Như vậy, *học tập trải nghiệm* là hình thức học tập gắn lý thuyết với thực tiễn, gắn giáo dục trong nhà trường với giáo dục ngoài xã hội, nó “phá vỡ” không gian lớp học, tạo ra môi trường mới để HS khám phá kiến thức một cách tích cực, chủ động và sáng tạo.

HĐTN trong môn Lịch sử góp phần cụ thể hoá, làm sâu sắc, phong phú, sinh động kiến thức môn học, là cơ hội để HS rèn luyện kỹ năng bộ môn. Đồng thời, bồi dưỡng cho HS tinh thần chủ động, ý thức tự giác, trách nhiệm trong học tập và cuộc sống, say mê, hứng thú học tập bộ môn. Qua đó, góp phần phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực HS.

HĐTN trong DHLS được tiến hành với nhiều hình thức phong phú. Có thể tiến hành trong giờ học nội khóa hoặc thông qua hoạt động ngoại khóa. Kiến thức bộ môn Lịch sử ở trường THPT có nhiều nội dung có thể tổ chức HĐTN cho HS như: trải nghiệm tại di tích lịch sử, nơi lưu giữ những hiện vật còn lại của quá khứ; nơi xảy ra các trận đánh tiêu biểu; bảo tàng, nhà truyền thống; nơi thờ cúng những người có công với đất nước; nơi có các làng nghề thủ công truyền thống; nơi lưu giữ những công trình văn hóa tiêu biểu của dân tộc... Trong quá trình dạy học, tùy vào mục tiêu giáo dục của nhà trường, mục tiêu môn học, nhu cầu của HS mà giáo viên (GV) chủ động lựa chọn nội dung trải nghiệm phù hợp, trong đó, chủ quyền biển, đảo là một nội dung quan trọng và có tính thời sự cần tổ chức HĐTN để giáo dục HS.

2.2. Vai trò và ý nghĩa của HĐTN về chủ quyền biển, đảo Tổ quốc trong DHLS ở trường THPT

2.2.1. Vai trò

Thứ nhất, HĐTN làm tăng tính hấp dẫn trong học tập, nhất là trải nghiệm những nội dung hấp

dẫn như chủ quyền biển, đảo. Đây là hình thức dạy học có vai trò rất quan trọng, là cầu nối giữa hoạt động giảng dạy và học tập trên lớp với giáo dục HS ngoài lớp, giúp HS chủ động lĩnh hội được những kiến thức mới, đồng thời vận dụng kiến thức học được vào giải quyết những vấn đề thực tiễn cuộc sống hiện nay như vấn đề bảo vệ chủ quyền biển, đảo Tổ quốc.

Thứ hai, HĐTN có vai trò phát huy tính tích cực, tư duy độc lập sáng tạo của HS trong DHLS nói chung, giáo dục chủ quyền biển, đảo nói riêng. HĐTN chú trọng vào việc giúp HS khai thác những tiềm năng sẵn có, định hình những thói quen, tính cách tốt ngay từ khi còn ngồi trên ghế nhà trường để tạo nền móng vững chắc cho sự phát triển tiếp theo. Cách học này không áp đặt HS mà GV chỉ quan sát và đưa ra các gợi ý, trợ giúp, khuyến khích tối đa sự sáng tạo của HS trong việc tìm hiểu và vận dụng kiến thức.

Thứ ba, HĐTN tạo điều kiện kết nối các kiến thức khoa học liên ngành trong việc giải quyết những nội dung có tính tổng hợp như chủ quyền biển, đảo. Chính nhờ đặc trưng này mà học tập thông qua trải nghiệm trở nên gần gũi, thiết thực với cuộc sống, giúp các em vận dụng vào trong cuộc sống một cách dễ dàng và thuận lợi hơn. HĐTN trong môn Lịch sử có thể sử dụng kiến thức tích hợp với môn Địa lý, Giáo dục công dân, Giáo dục quốc phòng...

Thứ tư, HĐTN giúp gắn kết giữa các lực lượng giáo dục trong và ngoài nhà trường, nhất là việc phối hợp giáo dục HS những vấn đề mà toàn xã hội quan tâm như bảo vệ chủ quyền biển, đảo Tổ quốc. HĐTN có sức hút mạnh mẽ với sự tham gia, phối hợp của nhiều lực lượng giáo dục như: Đoàn Thanh niên, hội cha mẹ học sinh, chính quyền địa phương, các tổ chức, đoàn thể... trên địa bàn. Tùy thuộc nội dung, tính chất của từng hoạt động mà sự tham gia của các lực lượng có thể là trực tiếp hay gián tiếp. Do đó, HĐTN tạo điều kiện cho HS được giao tiếp rộng rãi với nhiều lực lượng giáo dục, được lĩnh hội các nội dung giáo dục qua nhiều kênh khác nhau với

nhiều cách tiếp cận khác nhau. Điều đó làm tăng tính đa dạng, hấp dẫn và hiệu quả của quá trình học tập lịch sử.

Thứ năm, HDTN là mô hình học tập tiên tiến giúp HS hoàn thiện bản thân mình. Thông qua các hình thức học tập sáng tạo sẽ tạo ra sự tự tin cho HS, hình thành những năng lực học tập như: lập kế hoạch, tổ chức làm việc nhóm, thu thập và xử lý thông tin, viết báo cáo, thuyết trình, đánh giá và tự đánh giá. Qua các hình thức học tập đó, HS sẽ cảm thấy yêu thích môn học và hiểu kiến thức một cách sâu sắc hơn, nhất là những kiến thức hấp dẫn và có tính thời sự như chủ quyền biển, đảo Tổ quốc. Ngoài ra, học tập thông qua trải nghiệm là điều kiện cho HS học hỏi lẫn nhau, phát huy tinh thần tự học, sáng tạo, tính tự giác, kỹ năng giao tiếp, hợp tác... Các hình thức tổ chức học tập gắn với thực tiễn đời sống, tăng thời gian thực hành đã giúp cho HS trải nghiệm, suy nghĩ và giải quyết những vấn đề của cuộc sống linh hoạt, hiệu quả hơn.

2.2.2. Ý nghĩa

Về kiến thức: HDTN có thể cung cấp những sự kiện, tạo biểu tượng lịch sử về quá trình xác lập, thực thi và bảo vệ chủ quyền biển, đảo một cách chân thực, sinh động và cụ thể, qua đó giáo dục ý thức trách nhiệm bảo vệ Tổ quốc cho HS. HDTN gắn kiến thức lịch sử trong sách vở với thực tiễn, làm cho kiến thức lịch sử nói chung, chủ quyền biển, đảo nói riêng trở nên gần gũi, dễ nhớ, dễ hiểu. Thông qua HDTN, HS có thể hình thành khái niệm, hiểu được bản chất và những mối liên hệ bên trong của sự kiện lịch sử từ đơn giản đến phức tạp. Mặt khác, HDTN còn giúp HS khắc sâu, nhớ lâu kiến thức lịch sử, hình thành các mối liên hệ của lịch sử: không gian với nhân vật, thời gian và không gian, lịch sử với địa lí...

Về kỹ năng: Tổ chức HDTN trong DHLS góp phần phát triển khả năng quan sát, tìm tòi, đặc biệt là khả năng tư duy. Thông qua HDTN, HS có điều kiện nghiên cứu khoa học, làm việc với tài liệu, rèn luyện và phát triển một số năng lực như: năng lực tự học, năng lực giao tiếp, năng lực hợp tác, năng lực trình bày, năng lực

ứng dụng công nghệ thông tin và truyền thông... Từ đó, những kiến thức lịch sử nói chung, chủ quyền biển, đảo nói riêng sẽ được HS lĩnh hội một cách chủ động, có chọn lọc, phù hợp với sở thích của các em.

Về thái độ: HDTN trong DHLS nói chung, về chủ quyền biển, đảo nói riêng góp phần quan trọng vào việc giáo dục tư tưởng, tình cảm cho HS. Đó là lòng yêu quê hương, đất nước, con người Việt Nam, biết ơn các thế hệ cha ông đã có công trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. HDTN cũng giúp hình thành cho HS những phẩm chất tốt đẹp: sống tự chủ, sống yêu thương, sống chia sẻ, sống trách nhiệm, sẵn sàng tham gia các hoạt động cộng đồng, ý thức trách nhiệm của bản thân trong công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

2.3. Một số biện pháp tổ chức HDTN về chủ quyền biển, đảo Tổ quốc trong DHLS ở trường THPT

2.3.1. Tổ chức HDTN về chủ quyền biển, đảo Tổ quốc trong giờ lịch sử nội khóa thông qua dạy học tình huống

Dạy học tình huống “là tư tưởng dạy học quan niệm rằng khi dạy học người thầy đứng trước những hoàn cảnh, điều kiện dạy học rất cụ thể. Thầy giáo phải luôn hiểu được nhu cầu, nguyện vọng, hứng thú, năng lực của người học, đồng thời phải nắm được hoàn cảnh, điều kiện, môi trường,... khi quá trình dạy học đang diễn ra. Trên cơ sở đó quyết định dạy cái gì, dạy như thế nào, sử dụng phương tiện và hình thức gì để tạo ra những hoạt động phong phú, hấp dẫn, nhằm khơi dậy hứng thú, lòng ham học tập, tìm tòi, kích thích tư duy sáng tạo của học sinh”⁴.

Dạy học tình huống là phương pháp dạy học được tổ chức theo những tình huống có thực của cuộc sống, trong đó người học được kiến tạo tri thức qua việc giải quyết các vấn đề có tính xã hội của việc học tập. Tình huống có thể là những sự kiện, câu chuyện trên báo chí, tivi hay thực tế địa phương.

Phương pháp dạy học tình huống có khả năng cung cấp một môi trường mô phỏng thực

tế giúp HS không phải tiếp cận những lý thuyết trừu tượng mà đi thẳng vào giải quyết vấn đề thực tế, cụ thể như vấn đề chủ quyền biển, đảo Tổ quốc. Việc đưa ra và giải quyết tình huống làm tăng khả năng suy nghĩ độc lập, tiếp cận một tình huống dưới nhiều góc độ. Nó còn giúp HS khả năng xử lý thông tin (thu thập và xử lý thông tin, xác định những thông tin cơ bản, loại bỏ những thông tin không cần thiết), phát triển kỹ năng phân tích, áp dụng các công cụ phân tích thích hợp để xác định vấn đề, đồng thời rèn luyện kỹ năng giao tiếp như nghe, nói, trình bày một vấn đề lịch sử, trong đó có vấn đề hấp dẫn và thời sự như chủ quyền biển, đảo Tổ quốc.

Để làm được điều đó, GV cần lựa chọn xây dựng một hệ thống tình huống về chủ quyền biển, đảo Tổ quốc có tính khoa học, thiết thực, hấp dẫn, chuẩn bị tốt các câu hỏi dẫn dắt gợi mở; khai thác tính “vấn đề” của tình huống một cách khéo léo; phát huy tối đa tính tích cực, sáng tạo của người học, tạo điều kiện cho người học hoạt động; phát huy tối đa hiệu quả của các phương tiện dạy học.

Dạy học tình huống về chủ quyền biển, đảo Tổ quốc trong giờ lịch sử được tiến hành như sau:

Bước 1: GV đặt ra tình huống thực tế liên quan đến vấn đề chủ quyền biển, đảo cho các nhóm HS, đồng thời cung cấp nguồn tư liệu cần thiết để HS tìm hiểu.

Bước 2: GV đưa ra một số câu hỏi liên quan đến tình huống để các nhóm HS suy nghĩ và chuẩn bị câu trả lời.

Bước 3: Các nhóm HS huy động kiến thức, làm việc với tư liệu, tiến hành thảo luận tình huống đưa ra, cử đại diện ghi kết quả thống nhất sau khi thảo luận.

Bước 4: Các nhóm cử đại diện báo cáo kết quả; các nhóm khác nhận xét và bổ sung.

Bước 5: GV tổng kết, nhận xét và đánh giá kết quả hoạt động của các nhóm, rút ra kết luận.

Có thể thấy, qua việc suy nghĩ và giải quyết tình huống đặt ra, việc giáo dục ý thức

chủ quyền biển, đảo được tiến hành một cách tự nhiên, không gượng ép, gây hứng thú cho HS về một vấn đề quan trọng của đất nước, mang tính thời sự, gắn liền với đời sống thực tiễn hiện nay.

Ví dụ: Khi dạy bài 25, lớp 10: Tình hình chính trị, kinh tế, văn hóa dưới triều Nguyễn (nửa đầu thế kỉ XIX), ở mục 1: *Xây dựng và củng cố bộ máy nhà nước - chính sách ngoại giao* không nói cụ thể về chính sách của nhà Nguyễn đối với hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa, do đó GV có thể mở rộng kiến thức và giáo dục HS qua việc giải quyết một tình huống: Có một đoàn khách du lịch đến huyện đảo Lý Sơn (Quảng Ngãi), khi tham quan Nhà lưu niệm Đội Hoàng Sa kiêm quản Bắc Hải, đoàn du khách có mấy thắc mắc như sau:

1. *Đội Hoàng Sa kiêm quản Bắc Hải có từ khi nào? Đội này được lập ra để thực hiện nhiệm vụ gì?*

2. *Vì sao Nhà lưu niệm Đội Hoàng Sa kiêm quản Bắc Hải lại đặt ở huyện đảo Lý Sơn?*

3. *Việc xây dựng Nhà lưu niệm Đội Hoàng Sa kiêm quản Bắc Hải có tác dụng như thế nào đối với việc giáo dục thế hệ trẻ hiện nay?*

Trong vai hướng dẫn viên du lịch đi theo đoàn, anh/chị trả lời các thắc mắc trên như thế nào?

Để giải quyết tình huống, các nhóm HS phải vận dụng hết những kiến thức có được, kết hợp với tư liệu do GV cung cấp, trao đổi và thảo luận với nhau để tìm ra câu trả lời. Có thể câu trả lời của các nhóm HS chưa hoàn toàn đúng như mong muốn, nhưng qua việc các em huy động kiến thức, làm việc với tư liệu, chăm chú thảo luận và trả lời, cùng với phần nhận xét và bổ sung của GV đã có tác dụng giáo dục rõ rệt, giúp HS hiểu biết rõ hơn về quá trình xác lập, thực thi và bảo vệ chủ quyền biển, đảo Việt Nam. Đó là cách giáo dục tự nhiên mà hiệu quả, chẳng những mở rộng kiến thức mà còn phát triển tư duy, kỹ năng hợp tác, trình bày một vấn đề. Mặt khác, việc giải quyết tình huống còn có tác dụng giáo dục HS ý thức trách nhiệm đối với sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

2.3.2. Hướng dẫn HS sưu tầm tư liệu để triển lãm, kết hợp với tổ chức cuộc thi tìm hiểu về chủ quyền biển, đảo Tổ quốc

Triển lãm với chủ đề biển, đảo Tổ quốc là “việc tổ chức trưng bày hiện vật, tư liệu, tranh ảnh về biển, đảo Tổ quốc trên nhiều lĩnh vực, tập trung trong một thời gian và tại một địa điểm nhất định nhằm mục đích giới thiệu, phổ biến và tuyên truyền đến mọi người trong xã hội, cộng đồng về quá trình xác lập, thực thi và bảo vệ chủ quyền biển, đảo Tổ quốc qua các thời kỳ”.⁵ Đặc biệt, những hình ảnh sống động về các vùng biển, đảo, hình ảnh về các chiến sĩ hải quân đang ngày đêm giữ đảo... có tác dụng giáo dục cao đối với cộng đồng, nhất là các em HS.

Với trình độ của HS các trường THPT, GV bộ môn phối hợp với BCH Đoàn trường hướng dẫn cho các em sưu tầm, biên tập theo chủ đề các hiện vật, tư liệu để tổ chức triển lãm, kết hợp với cuộc thi tìm hiểu. Quá trình này cần một thời gian tương đối dài cho HS chuẩn bị. Công việc triển lãm được tiến hành qua các bước:

Bước 1: Xây dựng kế hoạch tổ chức triển lãm; chọn chủ đề triển lãm.

Bước 2: Hướng dẫn HS sưu tầm, biên tập và hệ thống theo các chủ đề.

Bước 3: Ban tổ chức tiến hành sơ duyệt các tác phẩm để chọn lọc tác phẩm phù hợp nội dung, hình thức và chủ đề triển lãm.

Bước 4: Tổ chức triển lãm (chú ý cách bố trí vật phẩm, tư liệu, tranh ảnh).

Bước 5: Tổ chức cuộc thi tìm hiểu về biển, đảo trong hoặc sau triển lãm.

Bước 6: Kiểm tra nhận thức, kỹ năng, thái độ HS sau triển lãm và hội thi.

Bước 7: Tổng kết, tuyên dương, khen thưởng và rút kinh nghiệm.

Qua quá trình chuẩn bị, tổ chức và trực tiếp tham gia triển lãm, HS đã chủ động tiếp thu thêm những kiến thức bổ ích về biển, đảo Việt Nam, qua đó hiểu rõ vị trí, vai trò, tiềm năng, vẻ đẹp của biển, đảo Việt Nam; góp phần tăng

cường giáo dục truyền thống cách mạng, nâng cao hơn nữa tình yêu quê hương, đất nước, lòng tự hào dân tộc, ý thức trách nhiệm với biển, đảo quê hương của mỗi HS. Thông qua triển lãm, HS nhận thức được rằng, mỗi tấc đất nơi ven bờ, mỗi dặm dài giữa trùng khơi đều là những biểu tượng của bản lĩnh và khát vọng làm chủ biển cả của dân tộc Việt Nam. Từ xa xưa, những người lính đội hùng binh Hoàng Sa trên những chiếc thuyền mong manh ra trấn giữ cửa ải đại dương đến ngày nay, những đoàn tàu của ngư dân cuời sóng thu bắt hải sản, những giàn khoan dầu vận hành ngày đêm, những chiến sĩ hải quân vững tay súng nơi đảo xa... đều là sự thể hiện mãnh liệt của ý chí chinh phục và bảo vệ chủ quyền biển, đảo Tổ quốc.

Kết hợp với hoạt động triển lãm, cuộc thi tìm hiểu về chủ quyền biển, đảo vừa là nơi để HS củng cố, khắc sâu và mở rộng những kiến thức đã học, đồng thời tạo ra sân chơi bổ ích để HS có thể giải tỏa sau những giờ học trên lớp. Đây là một hình thức HĐTN bổ ích theo kiểu học mà chơi, chơi mà học, tại đây các em có thể thỏa sức sáng tạo, phát triển những kỹ năng, năng lực chuyên biệt của bản thân rất có ích cho quá trình học tập và định hướng nghề nghiệp sau này, phát huy tính tích cực, chủ động của bản thân trong việc giải quyết các tình huống.

Hình thức tổ chức các cuộc thi hết sức đa dạng và phong phú, có thể là một cuộc thi viết, trò chơi lịch sử, vẽ tranh, triển lãm ảnh về đời sống của những chiến sĩ nơi miền biển, đảo xa xôi đang ngày đêm canh gác, bảo vệ sự yên bình cho Tổ quốc hay các cuộc thi về kiến thức, kỹ năng trong một trường hoặc giữa các trường với nhau. Tuy nhiên, tùy vào từng đối tượng cụ thể, tùy vào trình độ, năng lực của HS mà lựa chọn những hình thức phù hợp, sinh động và hấp dẫn để thu hút sự chú ý và tham gia của đông đảo HS. Người đứng ra tổ chức có thể là tổ chuyên môn Lịch sử - Địa lý - GD&ĐT - GDQP phối hợp với BCH Đoàn TNCS Hồ Chí Minh.

Để tiến hành, Ban tổ chức phải làm tốt công tác chuẩn bị, cụ thể:

1. Phổ biến ý nghĩa của cuộc thi cho HS toàn trường nắm rõ.

2. Xây dựng chương trình cho cuộc thi và tiến hành vận động HS tham gia.

3. Thành lập ban giám khảo và thư ký; chọn người dẫn chương trình cho cuộc thi là người có uy tín và am hiểu về chủ quyền biển, đảo.

4. Thành lập các đội thi và cho các đội tiến hành công tác chuẩn bị.

Trên cơ sở đó, tổ chức một cuộc thi tìm hiểu về chủ đề “*Hoàng Sa - Trường Sa, Tổ quốc nhìn từ biển*” để giáo dục HS với quy mô lớp, khối lớp hoặc toàn trường. Đây là hoạt động có ý nghĩa to lớn, góp phần thực hiện một chủ trương quan trọng của Đảng và Nhà nước hiện nay.

2.3.3. Tổ chức cho HS tham quan, trải nghiệm tại di tích, bảo tàng, nhà truyền thống về biển, đảo kết hợp với hoạt động công ích

Tham quan có vị trí quan trọng trong DHLS ở trường THPT. Bởi vì những dấu vết của quá khứ, những hiện vật tại bảo tàng, nhà truyền thống, di tích,... không chỉ cụ thể hóa kiến thức mà còn tạo biểu tượng lịch sử cho HS, giúp khắc sâu kiến thức, tạo ấn tượng mạnh mẽ, nâng cao hứng thú học tập, rèn luyện khả năng quan sát và phân tích của HS. Ở trường THPT, GV có thể tổ chức tham quan phục vụ trực tiếp bài học nội khóa hoặc tham quan có tính chất trải nghiệm. Tuy nhiên, nên kết hợp hai loại tham quan này khi tiến hành để đạt hiệu quả giáo dục cao.

Hiện nay, các di tích, bảo tàng, nhà truyền thống về biển, đảo rất được quan tâm đầu tư, phục vụ cho công tác giáo dục truyền thống về công cuộc đấu tranh bảo vệ Tổ quốc từ phía biển, đặc biệt là ở các tỉnh Duyên hải Nam Trung Bộ. Mặt khác, sự thay da đổi thịt trên các vùng biển, đảo Việt Nam cũng là nơi hấp dẫn đối với HS, giúp các em có sự nhìn nhận chân thực về đời sống của cư dân vùng biển, đảo. Do đó, việc tổ chức cho HS tham quan, trải nghiệm những nơi này là hình thức giáo dục hiệu quả, gắn nội dung giáo dục trong nhà trường với đời sống thực tiễn.

Ví dụ: Tổ chức cho HS tham quan khu Di tích lịch sử tàu không số tại Vũng Rô (Phú Yên). Đây là một minh chứng sống cho sự tồn tại của đường Hồ Chí Minh trên biển, của những con tàu không số với những chuyến hàng vận tải quan trọng viện trợ cho chiến trường khu V và Tây Nguyên, góp phần làm nên thắng lợi to lớn của quân dân ta trong cuộc kháng chiến chống Mỹ, cứu nước. Đồng thời, nơi đây cũng chứng kiến tấm gương hy sinh anh dũng của nhiều cán bộ, chiến sĩ cách mạng vì sự thống nhất toàn vẹn đất nước. Qua đó, giáo dục HS biết ơn các anh hùng liệt sĩ đã hy sinh trong sự nghiệp bảo vệ chủ quyền lãnh thổ Tổ quốc.

Cùng với việc tham quan di tích, bảo tàng, nhà truyền thống, các vùng biển, đảo, GV cùng HS kết hợp thực hiện các hoạt động trải nghiệm công ích xã hội tại những nơi đoàn HS đến tham quan. Công tác công ích xã hội không chỉ có tác dụng củng cố, hiểu sâu hơn kiến thức, mà còn là biện pháp trải nghiệm gắn nhà trường với xã hội, rèn luyện năng lực hành động cho HS. Hình thức hoạt động trải nghiệm công ích rất phong phú và có tính giáo dục cao, tiêu biểu như:

- Tổ chức nói chuyện ở địa phương nhân ngày lễ lớn nhằm tuyên truyền kiến thức chủ quyền biển, đảo cho nhân dân vùng biển.

- Tổ chức dạ hội lịch sử về chủ đề biển, đảo ở địa phương.

- Chăm sóc, bảo vệ các di tích lịch sử, cách mạng, nghĩa trang liệt sĩ...

- Thăm hỏi các gia đình của cựu chiến binh, cán bộ, chiến sĩ đang ngày đêm bảo vệ sự yên bình cho Tổ quốc nơi biển, đảo thân yêu.

- Dọn dẹp vệ sinh quanh khu vực bờ biển; tuyên truyền nâng cao ý thức bảo vệ môi trường cho cư dân vùng biển.

- Vận động quyên góp xây dựng quỹ *Vì Trường Sa thân yêu, Hướng về biên giới, hải đảo, Hướng về chiến sĩ nơi đảo xa...*

Ví dụ: Nhân hoạt động của Tuần lễ biển, đảo hay ngày Môi trường thế giới, GV phối hợp với các đoàn thể trong và ngoài nhà trường tổ

chức cho HS đi về vùng ven biển dọn dẹp, vệ sinh bờ biển, thăm hỏi gia đình các chiến sĩ hải quân hay tổ chức triển lãm tranh do HS tự vẽ về chủ đề “*Biển, đảo quê hương tôi*”,...

Như vậy, trên cơ sở nhận thức đúng đắn về chủ quyền biển, đảo, GV tổ chức cho HS tham gia những hoạt động thiết thực có tính cộng đồng sẽ mang lại hiệu quả giáo dục cao, giúp HS có những trải nghiệm thực tế cuộc sống, hình thành ý thức cộng đồng và động cơ học tập đúng đắn, qua đó xác định được trách nhiệm của bản thân đối với sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

3. KẾT LUẬN

Tổ chức HĐTN là con đường hiệu quả nhằm giáo dục chủ quyền biển, đảo cho HS trong DHLS ở trường THPT. Trên cơ sở kiến thức lịch sử cơ bản từ sách giáo khoa, GV tổ chức sưu tầm các nguồn tư liệu về chủ quyền biển, đảo có tính khoa học, được chọn lọc phù hợp với đối tượng HS để tổ chức các HĐTN trong giờ nội khóa một cách linh hoạt, hấp dẫn. Bên cạnh đó, GV cần tăng cường tổ chức các hình thức trải nghiệm ngoài thực địa sẽ mang lại tác dụng trên cả ba phương diện kiến thức, kỹ năng và tư tưởng, hình thành ở HS ý thức trách nhiệm trong công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Tổ chức

HĐTN về chủ quyền biển, đảo trong DHLS là góp phần thực hiện một chủ trương lớn của Đảng và Nhà nước, đúng với tinh thần đổi mới phương pháp dạy học, nâng cao chất lượng dạy học bộ môn Lịch sử trước yêu cầu đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục ở Việt Nam.

Lời cảm ơn: *Nghiên cứu này được thực hiện trong khuôn khổ đề tài khoa học công nghệ cấp cơ sở của Trường Đại học Quy Nhơn với mã số T2020.681.29.*

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Phan Ngọc Liên (chủ biên). *Phương pháp dạy học lịch sử*, Nxb Giáo dục, Hà Nội, 1992.
2. Hoàng Phê (chủ biên). *Từ điển Tiếng Việt*, Nxb Đà Nẵng, Đà Nẵng, 2007.
3. Bộ Giáo dục và Đào tạo. *Chương trình giáo dục phổ thông - Chương trình tổng thể*, Hà Nội, 2018.
4. Thái Duy Tuyên. Dạy học tình huống và tình huống dạy học, *Giáo dục và Thời đại*, **2014**, 183, 11-12.
5. Bộ Giáo dục và Đào tạo. *Tài liệu đổi mới dạy học môn lịch sử trong trường THPT, chuyên đề 4: Chủ quyền biển, đảo Việt Nam trong chương trình giảng dạy lịch sử ở trường THPT*, Nxb Giáo dục, Hà Nội, 2013.